

Rekrytering av personer med LSS-insatser till kriminella nätverk

Kartläggning

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2026-4-10190

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, april 2026

Förord

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen kartlagt om personer med funktionsnedsättning, som har insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, rekryteras till kriminella nätverk.

Rapporten riktar sig till regeringen, men även till kommuner och andra aktörer som vill få kunskap i frågan.

Projektledare för uppdraget har varit Charlotte Fagerstedt. I projektgruppen har även Sanna Eriksson, Jimi Löfman och Lotta Hedstad medverkat. Enhetschef har varit Eva Wallin.

Socialstyrelsen vill rikta ett stort tack till alla kommuner som har deltagit och de myndigheter som har bidragit med kunskap till kartläggningen.

Björn Eriksson
Generaldirektör
Socialstyrelsen

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	6
En mindre andel kommuner uppger att personer med LSS-insatser rekryteras	6
Personer med funktionsnedsättning är sårbara för kriminalitet	6
Personer med LSS-insatser begår både brott och utsätts själva för brott	7
LSS-verksamheten behöver inkluderas i det brottsförebyggande arbetet	7
Inledning	8
Socialstyrelsens uppdrag	8
Avgränsning	8
Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade	9
Kriminella nätverk	11
Tillvägagångssätt	12
Bakgrund.....	17
Våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning	17
Kriminalitet bland personer med intellektuell funktionsnedsättning och autism	17
Barn och unga med funktionsnedsättning och kriminalitet	18
Kommunerna har ett ansvar att förebygga brott	18
Förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk.....	20
Resultatet av kommunenkäten	20
Resultatet av IVO:s inspektion.....	21
Resultatet av kommunintervjuerna.....	21
Statistik om brottslighet och brottsutsattheten	25
En övergripande bild	25
Personer med LSS-insatser misstänkta för brott	26
Personer med LSS-insatser lagförda för brott.....	28
Personer med LSS-insatser utsatta för brott	29
Sammanfattande slutsatser.....	32
En mindre andel kommuner uppger att personer med LSS-insatser rekryteras	32
Konsekvenserna av rekryteringen är allvarlig	32
Individer med komplexa behov och kända riskfaktorer för kriminalitet.	32

Personer med LSS-insatser misstänks och döms för brott.....	33
Personer med LSS-insatser är oftare målsägare.....	33
Funktionshindersverksamheten tycks inte inkluderas i kommunernas brottsförebyggande arbete	33
Referenser.....	34
Bilaga 1. Dialoger	36
Bilaga 2. Intervjuer	37
Bilaga 3 Enkät och missiv.....	38
Bilaga 4. Socialstyrelsens projektorganisation.....	42
Projektägare.....	42
Projektledning	42
Referensgrupp.....	42

Sammanfattning

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen kartlagt förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk bland personer med insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS.

Det här är våra främsta resultat:

- Det förekommer att personer med LSS-insatser rekryteras till att utföra kriminella handlingar, men det går inte att säkert avgöra hur vanligt det är.
- Personer med LSS-insatser misstänks för brott i lite högre utsträckning än övriga befolkningen, men döms för brott i mindre utsträckning.
- Personer med LSS-insatser utsätts för brott i högre utsträckning än övriga befolkningen.

En mindre andel kommuner uppger att personer med LSS-insatser rekryteras

Totalt 15 procent av kommunerna och stadsdelarna uppger att personer med LSS-insatser rekryterats för att utföra kriminella handlingar. Det rör sig om några få personer i varje kommun, och de vanligaste insatserna som personerna har är daglig verksamhet och bostad med särskild service för vuxna. Många kommuner, 41 procent, svarar att de inte vet, så det är svårt att dra några generella slutsatser om hur vanligt det är med sådan rekrytering eller hur spridningen ser ut i landet.

Kommunerna med erfarenhet av att personer med LSS-insatser rekryterats till kriminalitet berättar dock att konsekvenserna är allvarliga. Individerna drabbas av våld och hot om våld av kriminella, och det skapar även en otrygghet bland personalen i verksamheten.

Personer med funktionsnedsättning är sårbara för kriminalitet

Många som lever med en funktionsnedsättning är särskilt beroende av andra människor. Det skapar en sårbarhet som bland annat yttrar sig i att personer med funktionsnedsättning utsätts för våld i högre utsträckning än andra. Det finns också riskfaktorer för normbrytande beteende och kriminalitet som kan kopplas till vissa funktionsnedsättningar.

Det framkommer att individerna som rekryterats in i kriminalitet har flera riskfaktorer för kriminalitet, såsom skadligt bruk eller beroende, psykisk ohälsa, social isolering och brist på sysselsättning. Många kommuner har också svårt att hitta fungerande lösningar för personer med intellektuell funktionsnedsättning som också har psykisk ohälsa och ett skadligt bruk eller beroende. Kommunerna efterfrågar kunskap för att kunna arbeta mer effektivt med detta.

Personer med LSS-insatser begår både brott och utsätts själva för brott

Registerdata visar att personer med LSS-insatser förekommer i misstankeregistret i lite högre utsträckning än befolkningen i stort, och döms för brott i lite mindre utsträckning. Män är överrepresenterade.

Statistiken över målsägare, det vill säga data om personer som utsätts för brott, visar att det är mer än dubbelt så vanligt att personer med LSS-insatser är målsägare än befolkningen i stort. Bland personer med LSS-insatser utsätts kvinnor i högre grad än män för brott, medan könsfördelningen är jämn sett till hela befolkningen.

LSS-verksamheten behöver inkluderas i det brottsförebyggande arbetet

Kommunerna är sedan 2023 skyldiga att bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete och säkerställa att de organisatoriska förutsättningarna finns för sådant arbete. En tidigare kartläggning visar dock att barn och unga med funktionsnedsättning sällan nämns i kommunernas brottsförebyggande lägesbilder och åtgärdsplaner. Det finns ingen motsvarande undersökning om vuxna med funktionsnedsättning.

Vår kartläggning visar att LSS-verksamheten behöver inkluderas i det brottsförebyggande arbetet som kommuner och myndigheter bedriver. Det finns även behov av utbildning och stöd inom området så att verksamheterna som stödjer personer med LSS-insatser har rätt verktyg för att arbeta brottsförebyggande.

Inledning

Socialstyrelsen har i uppdrag att kartlägga förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk bland personer som får stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Bakgrunden till uppdraget är Myndigheten för delaktighets (MFD:s) kunskapssammanställning från 2025, om brottsförebyggande arbete för barn och unga med funktionsnedsättning [1]. Där beskriver MFD att de uppmärksammas på att kriminella nätverk kontaktar personer på LSS-boenden för vuxna för att förmå de boende att till exempel förvara vapen eller narkotika i sina bostäder. I övrigt finns det begränsad dokumenterad kunskap om hur vanligt det är att personer med LSS-insatser rekryteras till kriminella nätverk.

Socialstyrelsens uppdrag

Socialstyrelsen fick uppdraget i juni 2025, genom ett tillägg i regleringsbrevet:

Socialstyrelsen ska kartlägga förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk bland personer som är mottagare av insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Socialstyrelsen ska vid genomförandet av uppdraget föra dialog med Myndigheten för delaktighet, Brottsförebyggande rådet, Polismyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg och andra relevanta myndigheter. Socialstyrelsen ska även föra dialog med kommuner, alternativa utförare och med relevanta aktörer inom det civila samhället. I genomförandet av uppdraget ska barn och ungas röster särskilt beaktas.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 april 2026 till Regeringskansliet.

Avgränsning

Kartläggningen är avgränsad till personer med insatser enligt LSS. Uppskattningsvis har drygt 1 miljon invånare i åldern 0–64 år i Sverige en funktionsnedsättning, och drygt 80 000 personer av dem får stöd och insatser enligt LSS [2]. Kartläggningen omfattar inte personer som har insatsen rådgivning och annat personligt stöd enligt LSS, som vanligen ges av regionens habilitering, och inte heller personer som har statlig assistansersättning enligt LSS.

I uppdragstexten står det att *i genomförandet av uppdraget ska barn och ungas röster särskilt beaktas*. I denna kartläggning har vi inte genomfört intervjuer med barn och unga. Men vi har tagit del av tidigare intervjustudier gjorda av MFD och Barnombudsmannen (BO).

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Verksamhet enligt LSS ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som ingår i lagens personkrets. Målet ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra (5 § LSS). För att ha rätt till insatser enligt LSS måste personen tillhöra någon av de tre grupperna i LSS personkrets som definieras i 1 § 1–3 LSS:

- Grupp 1 omfattar personer med utvecklingsstörning¹, autism eller autismliknande tillstånd (cirka 74 000 personer).
- Grupp 2 omfattar personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom (cirka 1 900 personer).
- Grupp 3 omfattar personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service (cirka 5 100 personer).

Lagen innehåller bestämmelser om tio olika insatser, med olika syften och innehåll. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade. De ska anpassas till mottagarens individuella behov och utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv (7 § LSS). För de flesta av insatserna gäller det att ansöka hos kommunen, som också fattar beslut om personen har rätt till insatsen eller inte.

Den 1 oktober 2024 fanns totalt 121 300 verkställda insatser registrerade, till 81 000 personer. Bland dem som fick en insats under året var 41 procent kvinnor och 59 procent män. I yngre åldrar är det vanligare att män än kvinnor har LSS-insatser, se tabell 1. Könsskillnaderna kan till viss del förklaras av att vissa diagnoser som ger rätt till LSS-insatser är vanligare bland män, till exempel intellektuell funktionsnedsättning och autism.

¹ I lagen står det utvecklingsstörning, i rapporten används begreppet intellektuell funktionsnedsättning.

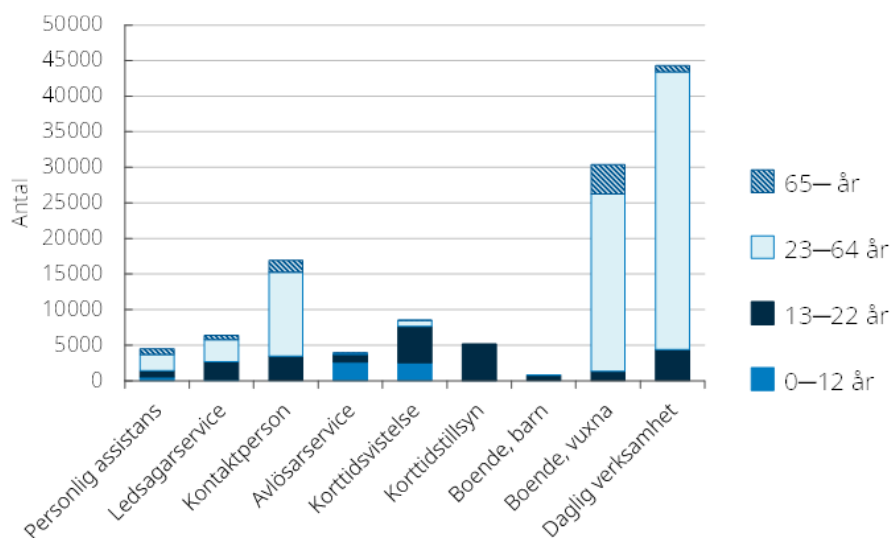
Tabell 1. Antal och andel (%) personer med LSS-insatser den 1 oktober 2024, fördelat på ålder och kön

Ålderskategori	Kvinnor	Män	Totalt
0-6 år	222 (29 %)	543 (71 %)	765 (100 %)
7-14 år	2 369 (30 %)	5 442 (70 %)	7 811 (100 %)
15-17 år	1 861 (38 %)	3 069 (62 %)	4 930 (100 %)
18-24 år	4 997 (40 %)	7 401 (60 %)	12 398 (100 %)
25-34 år	7 410 (40 %)	11 261 (60 %)	18 671 (100 %)
35-44 år	5 456 (43 %)	7 347 (57 %)	12 803 (100 %)
45-54 år	4 270 (46 %)	5 077 (54 %)	9 347 (100 %)
55-64 år	3 501 (43 %)	4 560 (57 %)	8 061 (100 %)
65-	2 902 (46 %)	3 389 (54 %)	6 291 (100 %)
Totalt	32 988 (41 %)	48 089 (59 %)	81 077 (100 %)

Källa: Registret över insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS-registret), Socialstyrelsen

Figur 1 visar antalet personer med olika insatser enligt LSS, och deras ålder den 1 oktober 2024. Insatsen ”rådgivning och annat personligt stöd” ingår inte. LSS-boende för vuxna och daglig verksamhet är de insatser som flest personer har.

Figur 1. Antal personer med insatser enligt LSS den 1 oktober 2024 fördelat efter insats och ålder

Källa: Registret över insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, Socialstyrelsen.

Kriminella nätverk

Polismyndigheten publicerade 2025 en lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige. I rapporten problematiseras begreppet kriminella nätverk:

Det finns inte någon fastställd definition av begreppen ”kriminella nätverk” eller ”organiserad brottslighet” i svensk rätt. Begrepp som ”gängkriminalitet”, ”organiserad brottslighet”, ”kriminella miljöer” och ”kriminella nätverk” används ofta synonymt för att beskriva brottslighet som innebär någon form av samverkan inom en struktur. Att strukturerna som kan relateras till denna typ av brottslighet är mångfasetterad och föränderlig har angetts som förklaring till att det inte finns någon definition.²

Polismyndigheten beskriver att diskussioner om kriminella nätverk brukar gälla allvarlig brottslighet och personer som begår brott tillsammans med andra. De flesta kriminella nätverk i Sverige är löst sammansatta, informella och föränderliga. Men det finns också exempel på sammanslutningar som har en högre grad av organisation, struktur och kontinuitet.

Cirka 17 500 personer bedöms vara aktiva gängkriminella i Sverige, och utöver dem finns cirka 50 000 personer i den kriminella miljön nära dessa individer [3].

I den litteratur som tar upp rekrytering till kriminella nätverk handlar det främst om barn och unga som rekryteras av andra unga personer. Brottsförebyggande rådet (Brå) beskriver i rapporten *Barn och unga i kriminella nätverk* (2023) att yngre barn (12–15 år) involveras i kriminella nätverk som en följd av att ”de äldre” (15–20 år) är synliga i bostadsområdet eller i digitala kanaler, visar upp en eftertraktansvärd livsstil och är tillgängliga för kontaktsökande. Yngre barn kan ta kontakt med äldre ungdomar, men själva inträdet i nätverket föregås av uppvaktning som kan liknas vid grooming [3]. Barn och unga som befinner sig i den organiserade brottsligheten lever under allvarliga hot och utsätts återkommande för våld. De är därför inte bara gärningspersoner, utan i många fall även brottsutsatta [4].

De kriminella nätverken domineras av pojkar och män. De få tjejer som ingår kommer generellt in från sidan genom en kärleksrelation med en nätverksinvolverad pojkvän. De blir sällan en del av de kriminella nätverkens hierarkiska strukturer och har ett begränsat inflytande. Tjejernas vanligaste uppgift är att transportera, förvara och packa narkotika, och på så sätt har de ändå en väsentlig betydelse för den brottsliga verksamheten. De

² Polismyndigheten (2025) Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige-Regeringsuppdrag 2025, sid 6.

anses också vara en tillgång när det gäller att genomföra bedrägerier och möjliggöra dödligt våld (genom att till exempel locka ut brottsoffer) [5].

Det är straffbart att involvera unga i brottslig verksamhet

Den 1 juli 2023 infördes en ny bestämmelse som gör det straffbart att involvera personer under 18 år i brott eller brottslig verksamhet. Syftet är att förhindra att barn rekryteras av kriminella nätverk. För straffansvar krävs inte att barnet tvingats, vilseletts eller övertalats att göra något. Barnet behöver inte heller ha gjort något olagligt för att straff ska kunna utdömas för den vuxna personen som involverat barnet.³

Tillvägagångssätt

Det finns flera utmaningar med att kartlägga förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk bland personer med LSS-insatser. När är en person rekryterad och hur vet vi att det handlar om rekrytering till ett kriminellt nätverk? Vi har använt flera kunskapskällor för att bättre förstå och problematisera kartlägningsfrågan. För att helt besvara den hade det dock krävts en mer omfattande studie än vad som rymdes inom tidsramen för detta uppdrag.

För att genomföra kartläggningen har vi samlat in material genom

- dialoger med myndigheter
- en enkätundersökning
- en intervjuundersökning
- en registerstudie
- uppgifter från Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) tillsyn.

Socialstyrelsens vetenskapliga råd, professor Mikaela Starke,⁴ har också deltagit i arbetet med kartläggningen.

Dialoger

Socialstyrelsen har under arbetets gång haft dialog med Polismyndigheten, Brå, IVO och MFD. Syftet var att kartlägga kunskapen inom området och diskutera sätt att kartlägga förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk bland personer med LSS-insatser. Vi har också haft en dialog med

³ Se 16 kap. 5 a § brottbalken och prop. 2022/23:53 s. 81–82 och 144–147.

⁴ Mikaela Starke är professor vid institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet.

Socialstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, där representanter för funktionshindersrörelsen ingår. Se bilaga 1.

I inledningen av arbetet hade vi också möten med två kommuner som gav exempel på att personer med funktionsnedsättning hade rekryterats till kriminella nätverk i deras kommun. Kunskapen användes för att planera det fortsatta arbetet med kartläggningen.

Enkät

Kommunerna har det huvudsakliga ansvaret för att utreda, besluta om och verkställa insatser enligt LSS. Med hjälp av kommunerna har vi därför kartlagt händelser som tyder på att personer med LSS-insatser rekryterats till ett kriminellt nätverk.

Det har inte genomförts någon enkätundersökning till privata eller idéburna verksamheter. Kontakt togs dock med Famna och Vårdföretagarna för att samla in deras kunskaper inom området⁵. Det resulterade inte i några exempel som kunde användas i rapporten, men det var heller ingen heltäckande kartläggning som gjordes.

Enkätundersökningen omfattade samtliga kommuner och stadsdelsförvaltningarna i Stockholm, totalt 300 stycken, och syftet var att samla information om förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk. Totalt 219 svarade, vilket ger en svarsfrekvens på 73 procent.

I enkäten valde vi att beskriva rekrytering till kriminella nätverk på följande sätt:

Rekryteringen till kriminella nätverk kan exempelvis ske via sociala medier, men också lokalt i bostadsområdet. De kriminella nätverken kan använda sig av övertalning, manipulation och tvång för att förmå personer att begå brott som exempelvis att förvara vapen eller narkotika. Det kan också handla om att personerna själva söker sig till de kriminella nätverken⁶.

Frågorna i enkäten gällde (1) om det har hänt att personer med LSS-insatser rekryterats till att utföra kriminella handlingar, (2) och i så fall hur många personer handlar det om och (3) vilka LSS-insatser personerna hade. Se bilaga 3 för hela enkäten. Ursprungstanken var att ställa fler frågor om personernas kön och ålder samt vad de hade rekryterats till att utföra. I

⁵ Famna är en intresse- och kunskapsorganisation för medlemmar inom den idéburna välfärden. Vårdföretagarna är en arbetsgivar- och branschorganisation för vårdgivare som bedriver vård och omsorg i privat regi.

⁶ Definitionen är skriven av Socialstyrelsen för just denna enkätundersökning. Inspiration har hämtats från rapporten: *Barn och unga i kriminella nätverk En studie av inträde, brott, villkor och utträde* Rapport 2023:13 Brottsförebyggande rådet (2023).

samråd med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) bedömde vi dock att det fanns en risk för att enskildas identitet skulle röjas om enkäten innehöll alltför detaljerade frågor. Av den anledningen kunde vi inte heller fråga om exakt antal individer som blivit rekryterade. Kommunerna ombads att svara i enkäten för samtliga personer som hade beviljats LSS-insatser, oavsett regiform.

Intervjuer

I samband med enkäten tillfrågades kommunerna om de ville bli kontaktade för en intervju, vilket 79 procent tackade ja till. Syftet med intervjuerna var att bättre förstå problemets omfattning.

Av kommunerna som tackade ja till intervju så tillfrågades 41 kommuner, med ungefär jämn fördelning mellan de som svarat att personer med LSS-insatser rekryterats till kriminella nätverk, och de som svarat nej eller vet inte. I urvalet försökte vi också få en spridning utifrån kommunstorlek och geografiskt läge i landet. Totalt intervjuade vi 15 representanter från 11 kommuner, under perioden januari–februari 2026, se bilaga 2.

Kommunerna som tackade nej till intervju uppgav tidsbrist eller att de inte hade något mer att tillägga, och en del återkom inte. Några inplanerade intervjuer ställdes in på grund av att intervjupersonen fick förhinder.

Det var främst kommuner som svarat att rekrytering förekommit och som tillhör kategorin ”större stad” som tackade ja till intervju. Av de 11 kommunerna som intervjuades var det 6 som hade svarat ja på frågan, 4 hade svarat vet inte och 1 kommun hade svarat nej. Kommunerna som ingår i intervjuundersökningen är därför inte representativa för de som svarade på enkäten.

Ursprungstanken var att intervjua fler kommuner och att göra intervjuerna i grupp, men det var inte tillräckligt många som svarade ja på intervjufrågan. Vissa intervjuer genomfördes därför med en kommun i taget och några med flera kommuner samtidigt.

Intervjuerna genomfördes av två personer, en som ställde frågorna och en som antecknade. Frågorna var semistrukturerade med möjlighet för respondenterna att utveckla sina svar.

Registerstudie

Vi har haft diskussioner med Polismyndigheten om möjligheten att samköra LSS-registret med deras kartläggning av individer i kriminella nätverk. Polismyndigheten är dock inte en statistikansvarig myndighet, enligt lagen (2001:99) om den officiella statistiken, så det gick inte att genomföra

samkörningen på grund av sekretessfrågor som inte kunde redas ut inom tidsramen för detta uppdrag.

Kriminella nätverk ägnar sig åt olika former av brottslighet, och det går inte med hjälp av den nationella brottsstatistiken dra slutsatser om vilka personer som tillhör ett kriminellt nätverk. Kunskap om kriminalitet skapar dock bättre förutsättningar för det brottsförebyggande arbetet. Vi har därför valt att kartlägga förekomsten av personer med LSS-insatser i lagföringsregistret och misstankeregistret för att få en kompletterande bild av brottsligheten. I registerstudien har vi också tittat på förekomsten av personer med LSS-insatser i målsägarstatistiken.

Den nationella registerstudien genomfördes med stöd av Brå. Studiepopulationen är individer med pågående LSS-insats den 1 oktober under åren 2019–2024, och Socialstyrelsens register över LSS-insatser användes för att definiera populationen.

LSS-populationen samkördes av Brå med mikrodata från:

- misstankeregistret (individer 15 år och äldre)
- lagföringsregistret (individer 15 år och äldre)
- målsägarstatistik (alla åldrar).

I samkörningen räknades en individ som ”träff” i respektive register om träffen inträffade under samma kalenderår som individen ingick i LSS-populationen. Resultaten återrapporterades enbart som aggregerade tabeller och enskilda personer kan inte urskiljas eller identifieras i materialet.

Uppgifter från IVO:s tillsyn

IVO årliga tillsyn av LSS-boenden för barn och unga, sker bland annat genom en enkät till barnen och en inspektion på plats. En av frågeställningarna i tillsynen handlar om ifall barn och unga varit med om att någon försökt få dem att göra något brottsligt, och Socialstyrelsen har tagit del av resultatet.

Enkäten till barn och unga på LSS-boenden skickades ut den 13 november 2024, till 178 LSS-boenden. Enkäten besvarades av 229 barn och unga på 90 boenden, vilket motsvarar en täckningsgrad på 51 procent.

I enkäten ställdes frågan: ”Har någon där du bor försökt få dig att göra något brottsligt (t.ex. stöld, misshandel, att förvara vapen, droger eller liknande)?”. Svartalternativen var ”Flera gånger”, ”En gång”, ”Aldrig” och ”Vet inte”.

Svaren är ett av underlagen för IVO:s övergripande riskanalys och planering av tillsynen på plats. Totalt inspekterade IVO 197 LSS-boenden för barn under 2025.

I samband med inspektionerna samlar IVO in uppgifter om förekomsten av allvarliga risksignaler, där kriminalitet är en risksignal. Det kan handla om att barn och unga har, eller kan ha, utsatts för att någon försökt få dem att göra en brottslig handling till exempel stöld, misshandel, förvara vapen, droger eller liknande.

Bakgrund

I det här kapitlet beskriver vi sårbarheten för kriminalitet bland personer med funktionsnedsättning. De studier och rapporter som nämns handlar om personer med funktionsnedsättning och inte specifikt om personer med LSS-insatser.

Våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning

Många som lever med någon funktionsnedsättning är särskilt beroende av andra människor, och det kan innebära en sårbarhet i många situationer. Personer med intellektuell funktionsnedsättning utsätts exempelvis för våld i större utsträckning än befolkningen i övrigt. Det gäller både barn och vuxna. Det handlar om olika typer av våld såsom sexuella övergrepp och utnyttjande, våld i nära relationer, trakasserier och mobbning [6].

Kriminalitet bland personer med intellektuell funktionsnedsättning och autism

Personer med intellektuell funktionsnedsättning förekommer oftare inom rättsväsendet än övriga befolkningen, men uppgifterna varierar mellan olika studier utifrån val av mätmetod och urval. Det är därför svårt att uppskatta förekomsten [7, 8]. Riskfaktorer som medför att personer med intellektuell funktionsnedsättning är sårbara för kriminalitet kan till exempel vara social isolering, bristande skolgång, utsatthet och övergrepp i barndomen, aggressivt utagerande beteende och hög grad av psykiatrisk samsjuklighet [9].

En del befolkningsstudier tyder på att individer med autism begår brott i samma utsträckning som andra, men det finns också studier av brottsdömda individer som visar att personer med autism är överrepresenterade. Dessa skillnader förklaras av olika urval och mätmetoder [10-12]. I flera artiklar beskrivs att personer med autism uppvisar samma riskfaktorer, samma kriminella utvecklingsvägar och begår samma typer av brott som andra brottsdömda [10, 12-17]. Samtidigt verkar brottsdömda individer med autism generellt ha en ökad sårbarhet till följd av mer psykiatrisk samsjuklighet. Det handlar bland annat om adhd, psykossjukdom och personlighetsyndrom [14, 15, 18].

Barn och unga med funktionsnedsättning och kriminalitet

MFD publicerade 2025 en kunskapssammanställning om brottsförebyggande arbete för barn och unga med funktionsnedsättning [1]. Kartläggningen visar att barn och unga med funktionsnedsättning som grupp har sämre utfall på kända riskfaktorer för normbrytande beteende och kriminalitet. Det handlar om riskfaktorer som finns hos barnet självt eller hos föräldrarna men också faktorer som rör samhället. I gruppen ses

- högre andel med psykisk ohälsa
- högre användning av alkohol och cannabis
- högre andel med problematiserande kamratrelationer
- högre andel med föräldrar som har egna svårigheter
- fler upplevelser av våld och övergrepp
- sämre skolprestationer
- lägre andel med tillgång till en meningsfull fritid.

MFD har genomfört intervjuer med 5 unga vuxna i åldrarna 19–28, med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som även har erfarenhet av normbrytande beteende. Teman som återkommer i samtliga berättelser är känslan av att vara annorlunda, att inte bli förstådd av sin omgivning och att vilja hitta en identitet och ett sammanhang [19].

BO har genomfört intervjuer med 88 frihetsberövade barn och unga mellan 15–24 år, 19 tjejer och 69 killar. Det framkommer inte om personerna har någon funktionsnedsättning. BO beskriver vilka råd som barnen vill ge beslutsfattare om hur rekrytering till kriminella nätverk och gäng kan stoppas. De intervjuade lyfter genomgående behov av tidiga insatser där barnet själv är delaktig i utformningen av insatserna. De beskriver hur de saknat trygga vuxna under sin uppväxt - i hemmet, i skolan, på fritidsgården och i socialtjänsten och samhällsvården. De menar att det skulle göra stor skillnad för andra barn att satsa på tidiga och förebyggande insatser, från förskolan och uppåt [20].

Kommunerna har ett ansvar att förebygga brott

Kommunerna är skyldiga att bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete och säkerställa organisatoriska förutsättningar för det. Skyldigheten finns sedan 2023, då lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete trädde i kraft. Varje kommun har ansvar för att samordna det brottsförebyggande arbetet inom sitt geografiska område. Enligt lagen ska kommunen ta fram en lägesbild över brottsligheten för att

beskriva dess omfattning, konsekvenser och orsaker samt göra en åtgärdsplan.

I den nya socialtjänstlagen (2025:400) tydliggörs att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet. När det gäller barn och unga ska socialnämnden särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga brottslighet. Det brottsförebyggande arbetet är brett och behöver anpassas till lokala behov.

Barn och unga med funktionsnedsättning i det brottsförebyggande arbetet

Stiftelsen Tryggare Sverige har på uppdrag av MFD undersökt hur barn och unga med funktionsnedsättning inkluderas i kommunernas brottsförebyggande arbete. En dokumentanalys gjordes i syfte att systematiskt kartlägga inkluderingen i de brottsförebyggande lägesbilder och åtgärdsplaner som är obligatoriska för kommunerna att ta fram sedan juli 2023. Man fick in dokument från 246 kommuner. Av dem är det 194 kommuner som inte tar upp barn och unga med funktionsnedsättning i sina lägesbilder eller åtgärdsplaner. I 46 kommuner bedöms målgruppen förekomma i låg grad i de granskade dokumenten, i 42 kommuner i viss grad, i sju kommuner i högre grad, och i två kommuner framstår arbetet som särskilt relevant och framträdande.

När funktionsnedsättning nämns i dokumenten är det oftast ytligt, exempelvis i statistiska sammanhang eller i generella termer, och man fokuserar då primärt på vuxna utifrån ett brottsofferperspektiv⁷.

⁷ Att integrera barn och unga med funktionsnedsättning i det brottsförebyggande arbetet- Underlag till ett stödmaterial. Författare: Anna Sjöholm och Matilda Wewel, Tryggare Sverige, Stockholm, 2025 På uppdrag av Myndigheten för delaktighet. (Ej publicerad)

Förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk

I det här kapitlet beskrivs resultatet från enkätundersökningen till kommunerna, IVO:s tillsyn av LSS-barnboenden och kommunintervjuerna.

Resultatet av kommunenkäten

Totalt 32 kommuner och stadsdelar (15 procent) svarar att personer med LSS-insatser har rekryterats för att utföra kriminella handlingar. Av resterande är det 97 stycken (44 procent) som svarar nej och 90 kommuner och stadsdelar (41 procent) som inte vet, se tabell 2.

Det är främst kommuner med mer än 70 000 invånare som svarar ja på frågan om personer med LSS-insatser rekryterats. I de flesta fall handlar det om färre personer än 4 som rekryterats.

Tabell 2. Har det under de senaste 12 månaderna hänt att personer med insatser enligt LSS, beslutade av er kommun, rekryterats för att utföra kriminella handlingar? (n = 219)

Fördelat efter kommunstorlek

Kommunstorlek	Ja	Nej	Vet inte	Total
Mindre än 15 000 invånare	8 % (8)	57 % (56)	35 % (34)	98
15 000–29 999 invånare	12 % (6)	32 % (16)	56 % (28)	50
30 000–69 999 invånare	12 % (4)	47 % (16)	41 % (14)	34
Mer än 70 000 invånare	38 % (14)	24 % (9)	38 % (14)	37
Total	15 % (32)	44 % (97)	41 % (90)	100 % (219)

Källa: Socialstyrelsen enkät om rekrytering till kriminella nätverk bland personer med funktionsnedsättning 2025.

De vanligaste insatserna bland personerna som rekryterats är

- bostad med särskild service för vuxna (22 kommuner uppger detta)
- daglig verksamhet (14 kommuner)
- korttidsvistelse utanför det egna hemmet (7 kommuner)
- boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar (3 kommuner)
- kontaktperson (3 kommuner).

En person kan ha flera LSS-insatser samtidigt, och det är exempelvis vanligt att dem med bostad med särskild service också har daglig verksamhet.

Resultatet av IVO:s inspektion

Barn och unga på 7 LSS-boenden uppgav att någon på boendet försökt få dem att göra något brottsligt, enligt IVO:s enkätundersökning som genomfördes 2024. Det motsvarar 8 procent av de boenden som IVO fått in svar från. Under 2025 inspekterade sedan IVO samtliga 197 barnboenden, och på 3 av dem fann IVO signaler om att någon försökt få barn och unga att göra något brottsligt⁸.

Resultatet av kommunintervjuerna

Här redovisas resultatet av intervjuerna med representanter för kommunerna. Kommunerna är anonyma och vissa detaljer i svaren har utelämnats för att ingen ska gå att identifiera.

Verksamheter där rekrytering skett

Respondenterna ger flera exempel hur verksamheterna upptäckt att någon blivit rekryterad till ett kriminellt nätverk:

- En god man ser att större summor pengar förts in på den enskildes konto.
- Personalen hittar droger.
- Okända personer uppehåller sig i personens bostad eller flyttar in.
- Personen har fått en ny bekantskapskrets.
- Kriminella kommer till boendet och hotar personalen för att nå personer i boendet.
- Personens närvaro i verksamheten minskar.
- Personen berättar själv för personalen att hen blivit utsatt för hot.

Respondenterna beskriver att det kan vara svårt för individerna att berätta för personalen eftersom de själva har gjort något brottsligt, eller tror att de har gjort det. Kriminella kan exempelvis säga att personen har en skuld fast det inte stämmer.

En fråga gällde hur respondenterna vet att det handlar om just kriminella nätverk, och alla kan inte med säkerhet säga att det är just så. I vissa fall har dock personal känt igen personer som någon på boendet umgåtts med, och vet exempelvis att de tillhör ett känt nätverk i kommunen. Men det kan även handla om att individen själv har sagt att det handlar om ett kriminellt nätverk. Brottsens karaktär kan också ge en ledtråd, till exempel om individen har förvarat ett vapen eller rekryterats till att utföra transporter, häleri eller penningtvätt.

⁸ Sammanställning från IVO, datan är inte publicerad.

Några av respondenterna kunde beskriva hur individerna hade blivit rekryterade. Det handlar främst om fysisk rekrytering i personens närmiljö, men med ett exempel på digital rekrytering. Flera respondenter lyfte dock att de inte vet vilka digitala kontakter individerna har.

Kommunerna har svårt att veta om det har skett rekrytering till kriminella nätverk

Respondenterna som svarat *vet inte* på enkätfrågan om rekrytering till kriminella nätverk beskriver att de inte säkert vet att det förekommer. Det kan förekomma kriminalitet, eller ett liv nära kriminalitet, bland några av individerna med LSS-insatser. Det kan handla om att verksamheten upptäckt droger hos den enskilde, spring i lägenheterna och olämpliga besökare. Men respondenterna vet inte om det handlar om kriminella nätverk. De ser också att vissa kan vara i risk för rekrytering, exempelvis de som bor i servicebostäder i utsatta områden och själva rör sig i den miljön.

Den respondent som svarat *nej* på frågan om rekrytering berättar att de i kommunen inte har fått någon uppgift om kopplingar till kriminella nätverk.

Misstänkt utnyttjande sexuellt

En del respondenter vet eller misstänker att kvinnor utnyttjas sexuellt, men de vet inte om det är kriminella nätverk som ligger bakom. Det kan handla om en kvinna som berättar för personalen att hon har en pojkvän, men sedan har det också kommit dit andra män. Andra exempel gäller kvinnor som blir upphämtade av män, så att verksamheten misstänkt att det handlat om sexuellt utnyttjande.

Personerna som blir rekryterade

Respondenterna med konkreta exempel på rekryterade personer berättar att det handlar om män i åldern 18–30 år som ofta har en social problematik. Även de kommuner som svarat *vet inte* beskriver att de ser riskfaktorer för att dras in i kriminalitet. Det kan till exempel gälla personer som

- har en bristfällig skolgång
- har en psykisk ohälsa
- har ett skadligt bruk av främst droger men även alkohol
- har en dålig relation till sina föräldrar eller har föräldrar som brister i sin föräldraförmåga, eller att det förekommer skadligt bruk i familjen
- är socialt isolerade eller har ett litet socialt nätverk
- saknar sysselsättning och hellre söker sitt sammanhang någon annanstans än att delta i daglig verksamhet

- saknar sysselsättning på kvällar, helger och andra tider när daglig verksamhet är stängd.

Våld och hot om våld från kriminella

Respondenterna ger exempel på hot om våld mot både personal och brukarna. Hot mot personalen inträffar främst när kriminella kommer till själva boendet, vilket skapar rädsla hos både de boende och personalen. Det finns exempel på att individerna blivit utsatta för våld på grund av drogrelaterade skulder eller blivit hotade för att de har närstående som ingått i kriminella nätverk. En del har behövt flytta från sitt LSS-boende på grund av hot mot dem själva eller för att de har utsatt andra för fara.

Funktionshindersverksamheten ingår sällan i kommunens brottsförebyggande arbete

Majoriteten av respondenterna berättar att funktionshindersverksamheten inte ingår i kommunens brottsförebyggande arbete. I en kommun finns ett Bob-råd⁹ som dock inte inkluderar funktionshindersverksamheten.

Det finns ett glapp mot det brottsförebyggande arbetet och funktionshinder. Det blir mycket fokus på barn och unga men inte på personer med funktionsnedsättning. Det blir mycket IFO [Individ och familjeomsorg] som inkluderas i sådana frågor såsom barn eller ungdomar som riskerar att hamna i kriminalitet men inte barn och unga med funktionsnedsättning (citat större stad).

När funktionshindersverksamheten ändå ingår i kommunens brottsförebyggande arbete kan det innebära att de vid behov får information från polisen eller att det anordnas dialogmöten om kriminalitet med alla kommunens utförare av LSS-insatser. En respondent berättar att man planerar en utbildning med tema kriminalitet för personalen. Det finns även exempel på att det brottsförebyggande arbetet för målgruppen är under uppbyggnad, eftersom behovet har uppmärksammats i kommunens kartläggningar.

Behov av utbildning och stöd

Generellt upplever respondenterna att de inte har stöd för att arbeta mot rekrytering till kriminella nätverk men att det skulle behövas.

⁹ Barn och unga i organiserad brottslighet (Bob) är en nationell samverksstruktur för exempelvis polis, kommun, socialtjänst och skola på lokal, regional och nationell nivå. Syftet är att skapa snabbare och mer träffsäkra insatser och förhindra att barn och unga dras in i grov organiserad brottslighet.

Respondenterna beskriver att verksamheternas okunskap kan leda till att kriminalitet inte upptäcks.

Behovet av kunskap om kriminalitet har även uppmärksammats i andra sammanhang. År 2026 etablerades Nationellt kompetenscentrum intellektuell funktionsnedsättning och autism på Socialstyrelsen. Inför inrättandet genomfördes sju dialogmöten med cirka 400 deltagare från LSS-boenden för barn och vuxna. Syftet var bland annat att undersöka inom vilka områden det fanns behov av kunskap. I dialogerna deltog representanter från ungefär hälften av Sveriges kommuner, både från kommunala och alternativa utförare, däribland chefer, verksamhetsutvecklare, stödpedagoger och metodutvecklare.

Ett behov som lyftes var kunskap om kriminalitet utifrån olika aspekter. Det handlade bland annat om att vara i riskzonen för att rekryteras till kriminalitet, att utnyttjas sexuellt eller ekonomiskt eller att redan befinna sig i kriminalitet och samtidigt ha ett skadligt bruk eller beroende. Sociala medier lyftes fram som arenor där personer inom LSS-verksamheter kan vara extra utsatta.

Vård och behandling vid skadligt bruk eller beroende

Nästan alla exempel på personer som har rekryterats till kriminella nätverk involverar beroende av droger. I intervjuerna tar många respondenter upp att det saknas behandling för skadligt bruk eller beroende som är anpassad till personer med intellektuell funktionsnedsättning. Ett upparbetat samarbete med kommunens missbruksenhet beskrivs som en framgångsfaktor.

Förebyggande arbete

Respondenterna beskriver att skyddsfaktorer för att inte dras in i kriminalitet, främst handlar om att ha ett fungerande vardagsliv, med rutiner och sysselsättning. God man beskrivs som en skyddsfaktor för att exempelvis i tid upptäcka misstänkta ekonomiska transaktioner. Några respondenter berättar också att de har behövt höja den fysiska säkerheten, exempelvis att de numera låser dörrarna till daglig verksamhet eller att adresser till LSS-boenden inte längre finns på kommunens webbplats.

Statistik om brottslighet och brottsutsattheten

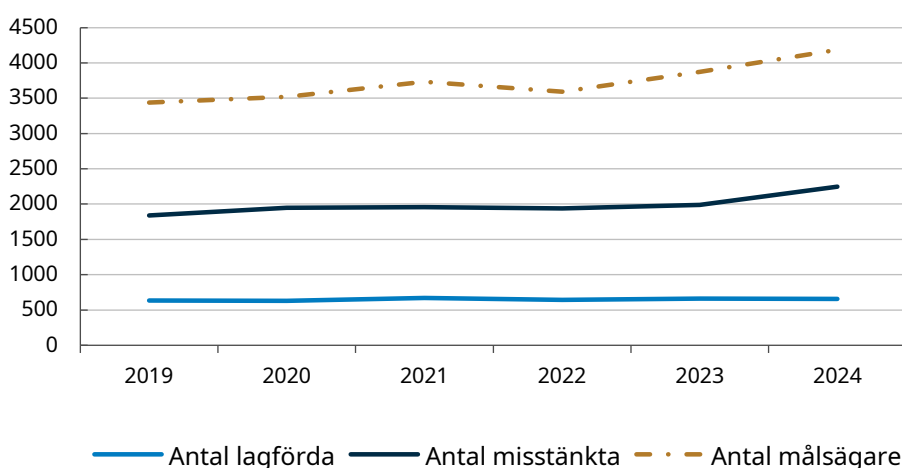
I det här kapitlet beskrivs resultatet av registerstudien som visar förekomsten av personer med LSS-insatser i misstankeregistret, lagföringsregistret och målsägarstatistiken.

En övergripande bild

Figur 2 visar antal personer med LSS-insatser som misstänktes för brott, lagfördes för brott, eller själv utsattes för brott (målsägare) under åren 2019–2024. Statistiken visar små förändringar under de aktuella åren. Den lilla ökningen beror på att populationen med LSS-insatser ökar årligen.

Figur 2. Antal personer med LSS-insatser som lagfördes för ett brott, misstänktes för ett brott och var målsägare 2019–2024

Statistiken avser unika individer

Källa: LSS-registret (Socialstyrelsen), Lagföringsregistret, Misstankeregistret och Målsägarstatistiken (Brå)

Misstankeregistret

Misstankeregistret innehåller personuppgifter om straffmyndiga personer (över 15 år) som misstänkts för brott av en brottsutredande myndighet eller Åklagarmyndigheten (Källa Brå).

Lagföringsregistret

Lagföringsregistret innehåller personuppgifter om lagförda personer (över 15 år). I statistiken över personer som är lagförda för brott redovisas de lagföringsbeslut som fattats av åklagare och domstol, det vill säga fällande domslut, godkända strafförelägganden och meddelade åtalsunderlåtelse (Källa Brå).

Målsägarstatistik

Målsägarstatistiken är inget eget register utan uppgifterna hämtas från flera källor. Med en målsägare menas en person som utsatts för en händelse som anmälts som brott till polisen, åklagaren eller annan brottsutredande myndighet. Statistiken är avgränsad till fysiska personer och några utvalda brott som är riktade mot person. Uppgifterna omfattar målsägare i ett tidigt skede i brottmålsprocessen, utan hänsyn till utfallet i den fortsatta processen. Det innebär att statistiken även omfattar personer som registrerats som målsägare i brott som sedan har direktavskrivits, eller där brottsutredningen har lagts ner (Källa Brå).

Personer med LSS-insatser misstänkta för brott

År 2024 var det 2 245 personer med LSS-insatser som misstänktes för brott. Det motsvarar 3,1 procent av populationen med LSS insatser. Det är fler män än kvinnor som misstänktes för brott, 3,8 procent av männen och 2,1 procent av kvinnorna. I riket var 2,4 procent misstänkta för brott under 2024. 3,6 procent av männen och 1,1 procent av kvinnorna.¹⁰

En person kan misstänkas för flera brott under samma år, och det totala antalet misstankar var 6 209 bland personer som har LSS-insatser under år 2024. Brott mot person (exempelvis misshandel, våldtäkt och sexuellt ofredande), var det vanligaste brottet att misstänkas för, se tabell 3.

¹⁰ 210 479 personer misstänktes för brott under 2024 varav 737 har exkluderats på grund av att ålder eller kön saknas. Medelbefolkning i riket 15 år och äldre år 2024 var 8 778 684.

Tabell 3 Antal misstankar fördelat på huvudbrott, bland personer med LSS-insatser, 2024

Brottskategori	Antal	Procent
Brott mot person	2 580	42 %
Narkotikabrott	935	15 %
Stöld och tillgreppsbrott	543	9 %
Bedrägeri	412	7 %
Skadegörelse	394	6 %
Trafikbrott	138	2 %
Övriga brott	1 207	19 %
Totalt	6 209	100 %

Källa: LSS-registret (Socialstyrelsen) och Misstankeregistret (Brå)

Det var vanligast att misstänkas för brott i åldersspannet 15–20 år, se tabell 4. Därefter minskar andelen misstänkta personer för varje åldersspann, och det är minst vanligast att misstänkas för ett brott i åldern 60 år och uppåt. Om vi i stället tittar på antalet misstänkta personer, så är det flest i ålderskategorin 30–39 år. Mönstret ser likadant ut bland personer med LSS-insatser samt i riket.

Tabell 4. Antal och andel individer som under 2024 var misstänka för brott, efter ålder

Statistiken avser unika individer

Ålder	Antal misstänkta med LSS	Andel misstänkta med LSS	Antal misstänkta i riket	Andel misstänkta i riket
15–20	447	4,6 %	36 498	4,9 %
21–24	319	4,2 %	22 258	4,7 %
25–29	357	4,0 %	25 017	3,9 %
30–39	596	3,5 %	49 297	3,3 %
40–49	273	2,7 %	34 879	2,7 %
50–59	189	2,1 %	22 738	1,7 %
60 +	64	0,6 %	18 285	0,7 %
Totalt	2 245	3,1 %	208 972	2,4 %

Källa: LSS-registret (Socialstyrelsen), Misstankeregistret (Brå) och Befolkningsstatistiken (SCB)

Personer med LSS-insatser lagförda för brott

År 2024 var det 656 personer med LSS-insatser som lagfördes för brott, det motsvarar 0,9 procent av populationen med LSS-insatser. Det fler män än kvinnor som lagfördes för brott, 1,1 procent av männen och 0,6 procent av kvinnorna. I riket lagfördes 1,1 procent för brott under 2024. 1,7 procent av männen och 0,4 procent av kvinnorna.¹¹

En person kan ha varit lagförd för flera brott under samma år, och det totala antalet lagförda brott var 811 bland populationen med LSS-insatser.

Narkotikabrott, brott mot person och stöld var det vanligaste brotten att lagföras för, se tabell 5.

Tabell 5 Antal lagförda brott fördelat på huvudbrott, bland personer med LSS-insatser, 2024

Brottskategori	Antal	Procent
Narkotikabrott	221	27 %
Brott mot person	170	21 %
Stöld och tillgreppsbrott	160	20 %
Trafikbrott	53	7 %
Skadegörelse	36	4 %
Bedrägeri	22	3 %
Övriga brott	149	18 %
Totalt	811	100 %

Källa: LSS-registret (Socialstyrelsen) och Lagföringsregistret (Brå)

Tabell 6 visar antal och andel lagföringsbeslut utifrån ålder. Det är högst andel lagföringsbeslut bland personer med LSS-insatser, i åldern 18–20 år. I riket är det högst andel i åldern 18–24 år. Om vi i stället tittar på antal lagföringsbeslut är det vanligast i åldersgruppen 30–39 år.

¹¹ 95 841 personer lagfördes under 2024. Medelbefolkning i riket 15 år och äldre år 2024 var 8 778 684.

Tabell 6. Antal lagföringsbeslut efter ålder, 2024

Statistiken avser lagförda brott

Ålder	Antal lagföringsbeslut LSS	Andel lagföringsbeslut LSS	Antal lagföringsbeslut riket	Andel lagföringsbeslut riket
15-17	54	1,1 %	9304	2,5 %
18-20	99	2,1 %	10 403	2,9 %
21-24	129	1,7 %	13 723	2,9 %
25-29	150	1,7 %	14 869	2,3 %
30-39	227	1,3 %	27 218	1,8 %
40-49	85	0,8 %	18 238	1,4 %
50-59	53	0,6 %	12 247	0,9 %
60 +	14	0,1 %	9810	0,4 %
Totalt	811	1,1 %	115 812	1,3 %

Källa: Lagföringsregistret (Brå), LSS-registret (Socialstyrelsen), Befolkningsstatistiken (SCB)

Personer med LSS-insatser utsatta för brott

Under 2024 var 4 186 personer med LSS-insatser målsägare, det motsvarar 5,2 procent av populationen med LSS-insatser. Det är fler kvinnor som var målsägare, 6,1 procent av kvinnorna och 4,5 procent av männen. I riket var 2,1 procent målsägare under 2024, det var ingen skillnad mellan könen¹².

En person kan varit målsägare för flera brott, det totala antalet målsägare med LSS-insatser var 8 419. Det är vanligast att vara målsägare för brott mot person, se tabell 7.

¹² 221 788 personer var målsägare under 2024, varav 3 877 personer har exkluderats på grund av ålder saknas. Medelbefolkning i riket år 2024 var 10 569 709.

Tabell 7. Antal och andel målsägare fördelat på huvudbrott, bland personer med LSS-insatser, 2024

Brottskategori	Antal	Procent
Brott mot person	6 458	77 %
Bedrägeri	1 626	19 %
Stöld och tillgreppsbrott	248	3 %
Övriga brott	87	1 %
Totalt	8 419	100 %

Källa: LSS-registret (Socialstyrelsen) och Målsägarregistret (Brå)

Tabell 8 visar antal och andel målsägare utifrån ålder i jämförelse med riket.

Tabell 8 Antal målsägare fördelat på ålder, 2024

Statistiken avser unika personer

Ålder	Antal målsägare med LSS	Andel målsägare med LSS	Antal målsägare riket	Andel målsägare riket
0–17 år	717	5,3 %	51 586	2,4 %
18 +	3 469	5,1 %	166 325	2,0 %
Totalt	4 186	5,2 %	217 911	2,1 %

Källa: LSS-registret (Socialstyrelsen) och Målsägarregistret (Brå)

Tabell 9 visar antalet och andelen målsägare bland personer med LSS-insatser, fördelat på fler ålderskategorier. Högsta andelen var 6,4 procent i åldersgruppen 15–24 år. Men även i de andra åldersgrupperna är den en hög andel som varit målsägare. Åldersgruppen 65 år och äldre har den lägsta andelen målsägare.

Tabell 9. Antal och andel målsägare med LSS-insatser 2024

Statistiken avser unika personer

Ålder	Antal målsägare med LSS-insatser	Andel målsägare med LSS-insatser
0-14 år	433	5,0 %
15-24 år	1 114	6,4 %
25-34 år	1 074	5,8 %
35-44 år	694	5,4 %
45-54 år	466	5,0 %
55-64 år	293	3,6 %
65+	112	1,8 %
Totalt	4 186	5,2 %

Källa: LSS-registret (Socialstyrelsens) och Målsägarregistret (Brå)

Sammanfattande slutsatser

En mindre andel kommuner uppger att personer med LSS-insatser rekryteras

Det förekommer att personer med LSS-insatser rekryteras till att utföra kriminella handlingar, men vi kan inte med säkerhet veta att det handlar om kriminella nätverk eller i vilken utsträckning det förekommer. Enkätsvaren från kommunerna visar att relativt få (32 stycken) känner till att personer med LSS-insatser rekryterats till att utföra kriminella handlingar. I de flesta fall handlar det om ett fåtal personer (färre än fyra) i varje kommun. Det finns dock flera metodologiska utmaningar med kartläggningen, och vi kan inte säkert säga att de exempel som kommunerna ger handlar om rekrytering till kriminella nätverk. Det är också många kommuner som svarat att de inte vet om det har hänt i deras kommun, så rekrytering till kriminella nätverk kan förekomma på fler ställen. Det finns därför risk för både under- och överskattning av problematiken.

IVO inspekterar årligen barn- och ungdomsboenden enligt LSS. Från tre barnboenden har de fått signaler om att någon försökt få barn och unga att göra något brottsligt.

Konsekvenserna av rekryteringen är allvarlig

Intervjuerna med kommunerna som har erfarenhet av rekrytering till kriminella nätverk visar att det får stora konsekvenser för både individen och verksamheten. Det kan till exempel handla om att personerna får i uppdrag att transportera olika varor, tvätta pengar eller förvara vapen. Oftast har det uppdragats först efter att personen blivit utsatt för våld, eller hot om våld. Det har även skapat en rädsla och otrygghet hos personalen i verksamheten.

De intervjuade lyfter även fram exempel på att kvinnor med LSS-insatser utnyttjas sexuellt, men de vet inte om det är relaterat till kriminella nätverk.

Individer med komplexa behov och kända riskfaktorer för kriminalitet

Det framkommer att individerna som rekryterats in i kriminalitet har flera riskfaktorer för kriminalitet, såsom skadligt bruk eller beroende och psykisk ohälsa. Många kommuner har också svårt att hitta fungerande lösningar för

personer med en intellektuell funktionsnedsättning som också har psykisk ohälsa och ett skadligt bruk eller beroende. Kommunerna upplever att det saknas behandling mot skadligt bruk eller beroende för denna grupp.

Personer med LSS-insatser misstänks och döms för brott

Det saknas nationell uppföljningsbar statistik om personer med funktionsnedsättning och kriminalitet. Registerstudien visar att personer med LSS-insatser är misstänkta för brott i lite högre utsträckning än befolkningen, och döms för brott i lite mindre utsträckning än övriga befolkningen. Statistiken säger inget om förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk, men den pekar på vikten av att arbeta brottsförebyggande även inom LSS-verksamheten. Det är sedan 2023 straffbart att involvera barn och unga i brottslig verksamhet, men motsvarande skydd saknas för vuxna personer med exempelvis en intellektuell funktionsnedsättning.

Personer med LSS-insatser är oftare målsägare

Forskning visar tydligt att personer med funktionsnedsättning är särskilt utsatta för olika typer av våldsbrott. En bidragande orsak är den beroendeställning som funktionsnedsättningen kan medföra. Även vår registerstudie visar att det är mer än dubbelt så vanligt att personer med LSS-insatser (framför allt kvinnor) står som målsägare i brott, jämfört med befolkningen i övrigt.

Funktionshindersverksamheten tycks inte inkluderas i kommunernas brottsförebyggande arbete

Endast ett fåtal kommuner inkluderar barn och unga med funktionsnedsättning i sina brottsförebyggande lägesbilder och åtgärdsplaner. Vi har inte gjort motsvarande analys för vuxna personer med funktionsnedsättning, men bilden förstärks av intervjuerna med kommunerna där det framgår att funktionshindersverksamheten sällan ingår i det brottsförebyggande arbetet. I intervjuerna framkommer det också att respondenterna ser ett behov av utbildning och stöd i dessa frågor.

Referenser

1. Myndigheten för delaktighet. Brottsförebyggande arbete för barn och unga med funktionsnedsättning En kunskapsammanställning om normbrytande beteende och kriminell rekrytering av barn och unga med funktionsnedsättning 2025.
2. Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning: lägesrapport 2025. [Stockholm]: Socialstyrelsen; 2025.
3. Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige: regeringsuppdrag 2025. Stockholm: Nationella operativa avdelningen; 2025.
4. Bob-guide: en guide för lokal Bob-samverkan. [Stockholm]: [Brottsförebyggande rådet]; 2025.
5. Tollin K, Hurve K, Dufort M. Flickor och kvinnor i kriminella nätverk. [Elektronisk resurs]: en studie av vägar in, delaktighet, brott och vägar ut; 2025.
6. Våld mot personer med funktionsnedsättning [Elektronisk resurs]. 2023.
7. Edberg H, Chen Q, Andine P, Larsson H, Hirvikoski T. Crimes and sentences in individuals with intellectual disability in a forensic psychiatric context: a register-based study. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*. 2022; 31.
8. Hodgins S, Sivertsson F, Beckley A, Luigi M, Carlsson C. The burden for clinical services of persons with an intellectual disability or mental disorder convicted of criminal offences: A birth cohort study of 14,605 persons followed to age 64. *Nordic journal of psychiatry*. 2024; 78(5):411–20.
9. Keulen-de Vos M, de Klerk A. Dutch forensic patients with and without intellectual disabilities: A comparison of demographic, offence, and diagnostic characteristics. *Research in Developmental Disabilities*. 2022; 126:1–9.
10. Collins J, Horton K, Gale-St. Ives E, Murphy G, Barnoux M. A Systematic Review of Autistic People and the Criminal Justice System: An Update of King and Murphy (2014). *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2023; 53(8):3151–79.
11. Kirsten SR, Abigail MAL, Jonathan MC. A Scoping Review of Autism Spectrum Disorder and the Criminal Justice System. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2021; 8(1):118–44.
12. Hofvander B, Bering S, Tärnhäll A, Wallinius M, Billstedt E. Few Differences in the Externalizing and Criminal History of Young Violent Offenders With and Without Autism Spectrum Disorders. *Frontiers in Psychiatry*. 2019; 10.
13. Blackmore CE, Woodhouse EL, Gillan N, Wilson E, Ashwood KL, Stoencheva V, et al. Adults with Autism Spectrum Disorder and the Criminal Justice System: An Investigation of Prevalence of Contact with the Criminal Justice System, Risk Factors and Sex Differences in a Specialist Assessment Service. *Autism: The International Journal of Research and Practice*. 2022; 26(8):2098–107.
14. Dell'Osso L, Nardi B, Calvaruso M, Castellani L, Pronestì C, Cremone IM, et al. Breaking Down the Stigma: A Review of the Literature on the

- Relationships between Autism Spectrum Disorder and Criminal Behavior. *Brain Sciences* (2076-3425). 2024; 14(10):984.
15. Katy-Louise P, Emma G. Short Report: Prison-Reported Rates of Autism in Female Prisons in England. *Autism: The International Journal of Research and Practice*. 2025; 29(1):265–70.
 16. Tärnhäll A, Björk J, Wallinius M, Gustafsson P, Hofvander B. Offending Trajectories in Violent Offenders: Criminal History and Early Life Risk Factors. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* Longitudinal Outcomes in Young Violent Offenders: Criminal Behaviour, Morbidity, and Mortality. 2023; 67(2-3):270–90.
 17. Yu Y, Bradley CC, Boan AD, Charles JM, Carpenter LA. Young Adults with Autism Spectrum Disorder and the Criminal Justice System. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2021; 51(10):3624–36.
 18. Hofvander B, Nilsson T, Ståhlberg O, Claesdotter E, Moberg P, Ahlbäck K, et al. Autism Spectrum Disorders in forensic psychiatric investigations—patterns of comorbidity and criminality. *Frontiers in Psychiatry*. 2023; 14.
 19. Myndigheten för delaktighet. Utanförskap, funktionsnedsättning och normbrytande beteende En intervjustudie med unga vuxna; 2025.
 20. Barnombudsmannen. "För varje minut som går och ingen gör något för att hjälpa barn, så blir det bara värre." Återrapportering av uppdraget Brottsförebyggande arbete -hur barn kan skyddas från att utnyttjas i kriminella aktiviteter. 2025.

Bilaga 1. Dialoger

Nedan presenteras de aktörer som vi har haft kontakt med under arbetets gång.

Myndigheten för delaktighet: Emmy Bornemark (utredare) och Maria Melin (utredare)

Brottsförebyggande rådet: Sofia Löfving (teamledare för mikrodata och statistikbeställningar), Vilma Jacobson (statistiker) och Li Hammar (Tf. chef Enheten för forskning om ekonomisk och organiserad brottslighet)

Inspektionen för vård och omsorg: Åsa Lejon Konman (inspektör) och Edward Holgersson (analytiker)

Polismyndigheten: Jessica Kruger, Charlotta Pettersson och Johan Kardell

Socialstyrelsens funktionshinderråd

Famna: Emma Henriksson (Generalsekreterare)

Vårdföretagarna: Ida Ingerö (Näringspolitisk chef)

Bilaga 2. Intervjuer

Intervjuer

Kommungrupp	Roll	Har rekrytering skett?
1. Större stad	Övergripande chef för utförrarverksamheten	Ja
2. Större stad	En chef för myndigheten och en biståndshandläggare	Ja
3. Större stad	En LSS-handläggare	Ja
4. Landsbygdskommun	En verksamhetschef för utförrarverksamheten	Ja
5. Mindre stad	En avdelningschef för utförrarverksamheten	Ja
6. Pendlingskommun nära större stad	Enhetschef för LSS-boende	Ja
7. Landsbygdskommun	En områdeschef för både myndigheten och utförrarverksamheten	Nej
8. Större stad	En verksamhetschef utförrarverksamheten	Vet inte
9. Större stad	Två områdeschefer för utförrarverksamhet och en enhetschef för LSS-boende för vuxna	Vet inte
10. Pendlingskommun nära större stad	En enhetschef inom utförrarverksamheten och en enhetschef för myndigheten	Vet inte
11. Pendlingskommun nära större stad	En gruppleddare för myndigheten och en LSS-handläggare	Vet inte

Bilaga 3 Enkät och missiv

Missiv

Bakgrund

Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att kartlägga förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk bland personer som får stöd enligt lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Kunskapen är i dagsläget begränsad och vi genomför därför en enkätundersökning för att undersöka vilka erfarenheter av detta som finns i kommunerna. Enkätundersökningen avser inte att kartlägga förekomsten av välfärdsbrottslighet.

Rekryteringen till kriminella nätverk kan exempelvis ske via sociala medier, men också lokalt i bostadsområdet. De kriminella nätverken kan använda sig av övertalning, manipulation och tvång för att förmå personer att begå brott, exempelvis att förvara vapen eller narkotika. Det kan också handla om att personerna själva söker sig till de kriminella nätverken.

Frågorna i enkäten handlar om

- ifall personer med LSS-insatser har rekryterats för kriminell verksamhet
- hur många personer det i så fall rör sig om
- vilka LSS-insatser som personerna har.

Även om det inte förekommer i er kommun är era svar viktiga för att vi ska kunna kartlägga hur utbrett problemet är. Sista dag för att besvara enkäten är den 12 december 2025.

Resultatet av undersökningen kommer att lämnas till regeringen och publiceras på Socialstyrelsens webbplats under april 2026. Resultatet kommer att presenteras på sådant sätt att enskilda individer inte kan identifieras.

Om du har frågor om enkäten, vänligen kontakta: Charlotte Fagerstedt, utredare charlotte.fagerstedt@socialstyrelsen.se

Har du tekniska frågor kontakta: enkat@socialstyrelsen.se

Vem ska svara på enkäten?

Den som besvarar enkäten behöver ha kunskap om de personer som har insatser enligt LSS som är beslutade av er kommun. Insatserna kan utföras av både privata och kommunala verksamheter.

Alla svar är viktiga

Enkäten är frivillig att besvara, men ditt svar är viktigt för att ge en så heltäckande bild som möjligt. Enskilda enkätsvar kommer inte att redovisas i rapporten till regeringen utan svaren kommer att redovisas på en övergripande nivå.

Innan du börjar svara

I denna enkätundersökning är det inte tillåtet att samla in känsliga personuppgifter. Ange inte uppgifter som kan kopplas till en enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

Samråd med SKR

Socialstyrelsen har inför utformandet och genomförandet av enkäten samrått med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), i enlighet med förordning (1982:668) om statliga myndigheters inhämtande av uppgifter från näringsidkare och kommuner.

Kontaktuppgifter och personuppgiftsbehandling

Kontaktuppgifter är personuppgifter och behandlas hos Socialstyrelsen i enlighet med EU:s dataskyddsförordning¹³. Mer information om hur Socialstyrelsen behandlar personuppgifter finns här: <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/behandling-av-personuppgifter>. Se särskilt under rubriken Enkätundersökningar riktade till verksamheter.

Enkätsvar som kommer in till Socialstyrelsen är enligt huvudregeln allmänna handlingar. Det innebär att allmänheten har rätt till att ta del av innehållet, om det inte finns uppgifter som är sekretessbelagda enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Enkätfrågor

Vänligen fyll i dina kontaktuppgifter.

Vi behandlar ditt namn och andra kontaktuppgifter för att vid behov kunna ta kontakt om dina svar på enkäten behöver kompletteras.

Kontaktperson:

Befattning:

Din e-postadress:

¹³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

Om rekrytering

Rekryteringen till kriminella nätverk kan exempelvis ske via sociala medier, men också lokalt i bostadsområdet. De kriminella nätverken kan använda sig av övertalning, manipulation och tvång för att förmå personer att begå brott, exempelvis att förvara vapen eller narkotika. Det kan också handla om att personerna själva söker sig till de kriminella nätverken.

1. Har det under de senaste 12 månaderna hänt att personer med insatser enligt LSS, beslutade av er kommun, rekryterats för att utföra kriminella handlingar?

* Om ni svarar nej eller vet inte kommer ni endast att besvara den avslutande frågan i enkäten.

- Ja
- Nej
- Vet inte

Kommentera gärna:

I denna enkätundersökning är det inte tillåtet att samla in känsliga personuppgifter. Ange inte uppgifter som kan kopplas till en enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

2. Hur många personer med insatser enligt LSS har rekryterats för kriminella handlingar under de senaste 12 månaderna?

- Färre än 4 personer
- 4 personer
- 5 personer
- 6 personer
- Fler än 7 personer
- Avstår från att svara

3. Vilka LSS-insatser hade personerna när de rekryterades?

Flera alternativ kan väljas.

- Personlig assistans
- Ledsagarservice
- Kontaktperson
- Avlösarservice i hemmet
- Korttidsvistelse utanför det egna hemmet
- Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år
- Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar

Rekrytering av personer med LSS-insatser till kriminella nätverk

- Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskild anpassad bostad
- Daglig verksamhet
- Avstår från att svara

4. Har du något du vill tillägga?

Bilaga 4. Socialstyrelsens projektorganisation

Projektägare

Eva Wallin Enhetschef

Projektledning

Charlotte Fagerstedt Projektledare

Sanna Eriksson Utredare

Jimi Löfman Statistiker

Lotta Hedstad Utredare

Daniel Trankell Enkätkonstruktör

Ahmed Cherif Statistiker

Nima Andacheh Jurist

Petra Bergendahl Jurist

Referensgrupp

Jenny Jakobsson Utredare

Ylva Branting Utredare

Karin Flykt Funktionshindersamordnare

Rekrytering av personer med LSS-insatser till kriminella nätverk

Rekrytering av personer med LSS-insatser till kriminella nätverk (artikelnr 2026-4-10190)
kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.